

ใครไม่ซื้อ

“แม่ซื้อ”

เทศกาลคุ้มครองทารก

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี
The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

จัดทำโดย นายสุภเกียรติ ไพฑูรย์เกษม

นับตั้งแต่ออกดึกกาล

คนไทยมีความเชื่อเรื่องเทวดาศุคุ่มครองสิ่งต่าง ๆ

รวมถึง “แม่ช้อ” เทวดาศุคุ่มครองเด็ก ๆ ตั้งแต่

แรกเกิดจนถึงอายุ ๑๒ ปี โดยประมาณ

สำนักศิลปากรที่ ๑ จึงนำมานำเสนอทุกท่าน

โนวันน

กรมโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

ศาลาแม่ชี้อ

ตั้งอยู่ภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) กรุงเทพฯ ด้านทิศตะวันออกของพระมหาเจดีย์สี่รัชกาล สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) โดยปรากฏในจดหมายเหตุเรื่องการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน (โคลงดั้นพระนิพนธ์ของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส)

ภายในศาลาปรากฏจิตรกรรมฝาผนังรูปแม่ชี้อประจำวัน รายล้อมด้วยเทพารักษ์ปัดรังควาน ซึ่งตรงกับตำราภาพแม่ชี้อ หมวดเวชศาสตร์ (ปัจจุบันเก็บรักษาภายในหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ) และจารึกโองการแม่ชี้อว่าด้วยโรคแม่ชี้อประจำวันต่าง ๆ ด้วย

วิจิตรมาวรรณ

แม่ชื้อประจำเด็กที่เกิดวันอาทิตย์

มีเคียรเป็นสิงห์

อาศัยอยู่ในจอมปลวก

(เคียรได้รับอิทธิพลจากสัตว์พาหนะของเทพนพเคราะห์ (พระอาทิตย์))

วรรณนงคราญ

แม่ชื้อประจำเด็กที่เกิดวันจันทร์
มีเคียรเป็นม้า อาศัยอยู่ในบ่อน้ำ

(เคียรได้รับอิทธิพลจากสัตว์พาหนะของเทพนพเคราะห์ (พระจันทร์))

ในศาลาแม่ชื้อปรากฏจิตรกรรมภาพ “สตรี”

เพื่อเป็นเทพปัดรังควาน

ยักษ์บริสุทธ

แม่ช้อประจำเด็กที่เกิดวันอังคาร

มีเตียรเป็นควาย

(เตียรได้รับอิทธิพลจากสัตว์พาหนะของเทพนพเคราะห์ (พระอังคาร))

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี
The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

สามลัทศ

แม่ซื้อประจำเด็กที่เกิดวันพุธ

มีเศียรเป็นช้าง

อาศัยอยู่ในต้นไม้โพธิ์ใหญ่

(เศียรได้รับอิทธิพลจากสัตว์พาหนะของเทพนพเคราะห์ (พระพุธ))

กาโลทุกข์

แม่ชื้อประจำเด็กที่เกิดวันพฤหัสบดี

มีเตี๋ยรเป็นกวาง(เพศเมีย) อาศัยอยู่ในสระน้ำ

(เตี๋ยรได้รับอิทธิพลจากสัตว์พาหนะของเทพนพเคราะห์ (พระพฤหัสบดี))

ในศาลาแม่ชื้อปรากฏจิตรกรรมภาพ “ฤาษี”

แสดงความเป็นวันครูและเพื่อเป็นเทพปัดรังควาน

ยักษ์นางเยาว์

แม่ชื้อประจำเด็กที่เกิดวันศุกร์

มีเศียรเป็นโค

อาศัยอยู่ในต้นไทรใหญ่

(เศียรได้รับอิทธิพลจากสัตว์พาหนะของเทพนพเคราะห์ (พระศุกร์))

เอกาไลย์

แม่ชื้อประจำเด็กที่เกิดวันเสาร์

มีเศียรเป็นเสือ

อาศัยอยู่ในศาลพระภูมิ

(เศียรได้รับอิทธิพลจากสัตว์พาหนะของเทพนพเคราะห์ (พระเสาร์))

ข้อสังเกต

จากคัมภีร์ปฐุมจินดา ได้อธิบายลักษณะของแม่ชื้อที่มี
เศียรเป็นสัตว์ประจำวัน (สัตว์พาหนะของเทพนพเคราะห์แบบไทย)
โดยจิตรกรรมฝาผนัง ศาลาแม่ชื้อ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
วาดตามลักษณะประติมานวิทยาของแม่ชื้อตรงกับตำราภาพแม่ชื้อ
หมวดเวชศาสตร์ (ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ
กรุงเทพฯ) โดยยกแม่ชื้อวันจันทร์ (เทพรักษ์สตรี) และแม่ชื้อวัน
พฤหัสบดี (ฤาษี) ขึ้นเป็นภาพสำคัญ ส่วนแม่ชื้อที่มีเศียรสัตว์
ประจำวันจันทร์และวันพฤหัสบดี ได้นำไปวาดไว้ร่วมกับเทพปัดรัง
ควาน บริเวณด้านข้างของจิตรกรรมหลักแทน

บรรณานุกรม

1. กรมศิลปากร. เทพนพเคราะห์. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2560.
2. ก่องแก้ว วีระประจักษ์. แม่ชื้อ. วารสารศิลปากร. ปีที่ 52 ฉบับที่ 5 (ก.ย.-ต.ค. 2552) หน้า 110-113.
3. นฤมล ศิลปชัยศรี และ สุชา ศิลปชัยศรี. หุ่นกระบอกแม่ชื้อ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, 2561.
4. นวพรรณ ภัทรมูล. ว่าด้วยเรื่อง “แม่ชื้อ”...ผี เทพ หรือ ศาตราจากตำราแพทย์โบราณ. (ออนไลน์)บทความในฐานข้อมูลจารึก ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ได้จาก <https://db.sac.or.th/inscriptions/articles/detail/12687> (สืบค้นเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2563)
5. ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.
6. หอสมุดแห่งชาติ. ตำราแม่ชื้อ. หนังสือสมุดไทยขาว. หมวดเวชศาสตร์ เลขที่ 102